

KALAMIEHET RY

JATKOKOULUTUSPÄIVÄT

LAPPEENRANTA 11.-12.11.1992

KALAMIEHET RY

JATKOKOULUTUSPÄIVÄT
LAPPEENRANTA 11.-12.11.1992

TOIMITTANUT TOIVO KORHONEN

SISÄLTÖ

Johdanto	3
Koulutuspäivien ohjelma	4
Koulutuspäiville osallistuivat	6
Etelä-Karjalan kalatalouskeskus Johtava kalatalousneuvoja Jukka Parkkonen	8
Kymen läänin istutukset ja niiden tuloksellisuus Johtava kalastusbiologi Asko Niemi	11
Tulosjohtaminen kalataloushallinnossa Johtava kalastusbiologi Jukka Muhonen	13
Tulosjohtaminen kalataloustutkimuksessa Tutkija Kari Ruohonen	16
Kalataloudellisten velvoitteiden ja maksujen muotoutumisen pe- rusteet ja lainuudistuksen vaikutus niihin Vesioikeustuomari Seppo Räisänen	19
Kalataloudellisten organisaatioiden mahdollisuudet kalatalous- edun valvontaan vesialin ja kalastuslain perusteella Osastopäällikkö Elina Lampi-Fagerholm	21
Kalatalouden kehittämisraha - tarpeet ja mahdollisuudet Johtava kalastusbiologi Kari Ranta-aho	26
Tarvitaanko kalastuksen säätelyä? Tutkija Sakari Kuikka	30
Voidaanko ja kannattaako kala- ja rapukantoja vahvistaa istutuk- sin? Dosentti Hannu Lehtonen	32
Kalanpoikasten laadun muutokset 1980-luvulla Dosentti Antti Soivio	34

JOHDANTO

Kalamiehet ry:n kurssit on perinteisesti pidetty syyskuun alkupuolella, kalamiehille ehkä hieman huonoon ja kiireiseen aikaan. Syksyllä 1992 kurssiajankohtaa myöhästettiin marraskuun alkupuolelle, joka jäsentiedustelun perusteella oli sopivin ajankohta koulutukseen. Muutos otettiin jäsenistössä vastaan hyvin, sillä jatkokoulutuspäivillä oli mukana 83 "kalaihmistä". Mukaan oli ensimmäistä kertaa kutsuttu myös kalastusalueiden edustajia.

Ohjelmassa oli mukana tulosohejaus ja -johtaminen, joka siivitti kurssilaiset vilkkaaseen keskusteluun. Seuraavina päivinä käsiteltiin lainsäädäntöä kalatalouden tukena edunvalvonnassa sekä kalavesien hoidon kehittymistä 1980-lvulla.

Alustajien lyhennelmistä on koottu tämä moniste, joka on jaettu kiertokirjeen mukana kaikille Kalamiehet ry:n jäsenille.

Toivo Korhonen
sihteeri
Kalamiehet ry

Kalamiehet ry

Jatkokoulutuspäivät Lappeenrannassa 11.-13.11.1991
Carelia Congress-hotelli

Jatkokoulutuspäivien tavoitteena on kehittää kalatalousalalla toimivien henkilöiden valmiuksia tehdä uusien tilanteiden edellyttämiä ratkaisuja. Kohderyhmänä ovat alan viranomais-, neuvonta, tutkimus- ja kehittämisorganisaatioissa toimivat henkilöt, jotka tehtävissään joutuvat tekemiseen kalataloudellisten kysymysten kanssa. Päivien ohjelma on suunniteltu siten, että myös kalastusaluehallinnossa toimivat voisivat saada uusia virikkeitä työlleen.

1. päivänä analysoidaan kalatalousalan valmiudet tulosjohtamisessa ja syvennetään tulosjohtamisen perusteiden tuntemusta.
2. päivänä keskitytään kalataloutta koskevan lainsäädännön uudistamisen mukanaan tuomiin uusiin toimintamahdollisuuksiin ja perusteisiin, joilla kalatalousetua voidaan menestyksekkäimmin ajaa.
3. päivänä selvitetään, minkälaisia muutoksia kalavesien hoidossa ja kalanpoikasten laadussa on viimeisen kymmenen vuoden aikana tapahtunut ja minkälaisia käytännön johtopäätöksiä niistä olisi tehtävissä.

Maanantai 11.11.1991

klo 10.30-10.40	Päivien avaus
Kalamiehet ry:n puheenjohtaja Matti Sipponen
klo 10.40-11.05	Etelä-Karjalan kalatalous
Kalatalousneuvoja Jukka Parkkonen
Etelä-Karjalan Kalatalouskeskus
klo 11.05-11.30	Kymen kalatalous/istutusten tuloksellisuus
Kalastusbiologi Asko Niemi
Kymen Kalastuspiiri
klo 11.30-12.30	Lounas
	<u>Tulosjohtaminen kalataloudessa</u>
klo 12.30-13.30	Tulosjohtamisen tavoitteet ja keinot
Valtionhallinnon kehittämiskeskuksen edustaja
klo 13.30-14.15	Tulosjohtaminen kalataloushallinnossa
Johtava kalastusbiologi Jukka Muhonen
Hämeen kalastuspiiri
klo 14.15-14.45	Kahvi
klo 14.45-15.30	Tulosjohtaminen kalataloustutkimuksessa
tutkija Kari Ruohonen, RKTL
klo 15.30-16.15	Tulosjohtaminen kalatalousneuvonnassa
Toiminnanjohtaja Markku Myllylä Kalatalouden Keskusliitto
klo 16.15-16.25	Tauko
klo 16.25-17.00	Keskustelu tulosjohtamisesta kalataloudessa
Puheenjohtajana Valtionhallinnon kehittämiskeskuksen edustaja
klo 17.00-17.15	Yhteenveto
Iltaohjelma	Kts. ilmoittautuminen
Sauna varattu 19-21

Kalamiehet ry

Jatkokoulutuspäivät Lappeenrannassa 11.-13.11.1991
 Carelia Congress- Hotelli

Tiistai 12.11.1991

Lainsäädäntö kalatalouden tukena edusvalvonnassa

klo 07.00-	Aamiainen
klo 08.30-10.00	Kalataloudellisten velvoitteiden ja maksujen muodostumisen perusteet ja lainuudistusten vaikutus niihin
klo 10.00-10.15	Tauko
klo 10.15-11.15	Kalataloudellisten organisaatioiden mahdollisuudet kalatalousedun valvonnassa vesilain ja kalastuslain perusteella Osastopäällikkö Elina Lampi-Fagerholm, Kalatalouden keskusliitto
klo 11.45-12.45	Lounas
klo 12.45-14.15	Kalatalouden kehittämisrahat; tarpeet ja mahdollisuudet Johtava kalastusbiologi Kari Ranta-aho, Turun kalastuspiiri
klo 14.30-	Tutustuminen Lappeenrannan puunjalostusteollisuuden vesiensuojelutoimenpiteisiin

Keskiviikko 13.11.1991

Onko kalavesien hoito kehittynyt 1980-luvulla

klo 07.00-	Aamiainen
klo 08.30-10.00	Tarvitaanko kalastuksen säätelyä? Kalastus kalakantojen hoitokeinona? Tutkija Sakari Kuikka, RKTL
klo 10.00-10.15	Tauko
klo 10.15-11.45	Voidaanko ja kannattaako kala- ja rapukantoja vahvistaa istutuksin? Dosentti Hannu Lehtonen, RKTL
klo 11.45-12.45	Lounas
klo 12.45-14.15	Kalanpoikasten laadun muutokset 1980-luvulla Dosentti Antti Soivio, RKTL
klo 14.15-14.30	Yhteenvedo, koulutuspäivien päättäminen
klo 14.30-15.00	Kahvitus

Osallistujat

Nimi	Työnantaja
Tom Abbors	Nylands Fiskarförbund
Pentti Falck	Kymenlaakson kalatalouskeskus
Eetu Hakala	
Sarianne Heinonen	Helsingin kaupunki
Kari Hietanen	RKTL, Perämeren tutkimusasema
Jouni Hiltunen	Lapin kalastuspiiri
Juhani Huovila	Kuopion vesi- ja ympäristöpiiri
Hannu Häkkinen	Suursaimaan kalastusalue
Esko Häkkinen	Länt. Pien-Saimaan kalastusalue
Seija Härmä	Kymen kalastuspiiri
Hanna Iivari	Inarin kalanviljelylaitos
Pentti Illukka	Länt. Pien-Saimaan kalastusalue
Pentti Järvinen	Helsingin kaupunki
Veli-Matti Kaijomaa	P-K kalastuspiiri
Marko Kangas	RKTL, Merenkurkun tutkimusasema
Ismo Kolari	Pirkanmaan kalatalouskeskus
Petteri Kontila	Kuopion läänin kalatalouskeskus
Pekka Korhonen	Vesi- ja ympäristöhallitus
Toivo Korhonen	P-K kalatalouskeskus
Jaakko Koskela	Virolahden kalastusalue
Timo Koskenala	Kymen kalastuspiiri
Kari Kosunen	Kuopion kalastuspiiri
Sakari Kuikka	RKTL
Jukka Kusnetsov	Keski-Suomen kalatalouskeskus
Pekka Kärkkäinen	Kuopion kalastuspiiri
Juha Kääriä	Turun kalastuspiiri
Elina Lampi-Fagerholm	Kalatalouden keskusliitto
Osmo Lamponen	Kivijärven kalastusalue
Tero Laukkanen	Kalapriima ky
Anna-Leena Latikka	Keski-Suomen kalastuspiiri
Vesa Lehtimäki	Hämeen kalastuspiiri
Hannu Lehtonen	RKTL
Tapio Lovikka	Lapin läänin kalatoimisto
Mauri Lähteenmäki	V-S Kalastajaliitto
Kaarina Manninen	Uudenmaan kalatalousyht. liitto
Jarmo Mononen	Kuopion läänin kalatalouskeskus
Jukka Muhonen	Hämeen kalastuspiiri
Seppo Mustonen	RKTL, Käylä
Ahti Mutenia	RKTL, Inari
Arto Mutttilainen	Länsi-Uudenmaan vesi- ja ympäristö
Markku Myllylä	Kalatalouden keskusliitto
Kyösti Mäkinen	P-K kalastuspiiri
Asko Niemi	Kymen kalastuspiiri
Kyösti Nousiainen	Vaasan kalastuspiiri
Tuija Paananen	RKTL, KTO Hki
Veli-Matti Paananen	K-S kalastuspiiri
Aarno Parkkola	Kivijärven kalastusalue
Jukka Parkkonen	E-K kalatalouskeskus
Esko Pekkarinen	Kuopion kaupunki

Kalamiehet ry
Lappeenrannan jatkokoulutuspäivät 11.-13.11.1991

2/2

Osallistujat

Nimi	Työnantaja
Jari Pelkonen	Hämeen kalastuspiiri
Kauko Poikola	Kymen kalastuspiiri
Heimo Pukkila	RKTL, Inari
Juha Puustinen	Keski-Suomen kalatalouskeskus
Lauri Puustinen	Länt. Pien-Saimaan kalastusalue
Kari Päivänen	Kymen vesi- ja ympäristöpiiri
Pekka Pääkkönen	K-S vesi- ja ympäristöpiiri
Kari Ranta-aho	Turun kalastuspiiri
Seppo Reponen	Mikkelin kalastuspiiri
Kari Ruohonen	RKTL
Reijo Saari	Voimalohi Oy
Ilkka Sailo	Suomen kalamiesten keskusliitto
Ville Salonen	V-S Kalastajaliitto
Kai Samanen	Uudenmaan kalastuspiiri
Titta Schultz	Vesi- ja ympäristöhallitus
Petri Shemeikka	Itä-Suomen vesioikeus
Timo Seppälä	Suomen kalamiesten keskusliitto
Matti Sipponen	K-S kalastuspiiri
Antti Soivio	RKTL
Martti Ström	Suur-Saimaan kalastusalue
Pertti Sulonen	RKTL, Merenkurkun tutkimusasema
Pentti Tasa	E-S Merikalastajain liitto
Risto Tarikka	Suomen kalamiesten keskusliitto
Jorma Tiitinen	Mikkelin kalastuspiiri
Vesa Tiitinen	E-K kalatalouskeskus
Markku Tiusanen	Vantaan kaupunki
Risto Tolonen	Länsipohjan AKK
Tenho Turunen	Länt. Pien-Saimaan kalastusalue
Nuutti Tuuha	Suur-Saimaan kalastusalue
Tuula Tuunainen	Savo-Karjalan vesiensuojeluyhdistys
Jukka Vanhala	VKK
Risto Vesa	Kalatalouden keskusliitto
Eino Virtanen	Suur-Saimaan kalastusalue
Raine Wuorinen	Kirkkonummen kunta

**Johtava kalatalousneuvoja Jukka Parkkonen
Etelä-Karjalan kalatalouskeskus**

ETELÄ-KARJALAN KALATALOUSKESKUS

Yleistä toimialueesta

Toimialueemme, vesipinta-alataan 1.612 km², sijaitsee Kymen läänin pohjoisosassa 14 kunnan alueella. Alue muodostuu luontonsa puolesta kolmesta erilaisesta osasta: eteläisestä karukomaasta, luoteisesta järviolueesta ja koillisen rehevästä viljelymaasta. Näitä yhdistää ja erottaa Salpausselkä. Asutus on voimakkaasti keskittynyt alueelle Lappeenranta-Joutseno-Imatra, jossa asuu noin 100.000 asukasta, kaksi kolmannesta väestöstä. Muu osa maakuntaa on harvaan asuttua. Työpaikat jakaantuvat palveluelinkeinojen (53,7 %), jalostuksen (35,7 %) ja maa- ja metsätalouden (11,3 %) kesken.

Vesistöt

Alueen vedet kuuluvat Vuoksen, Kymijoen, Hiitolajoen, Helisevänjoen ja Suomenlahteen (8 kpl) laskeviin vesistöalueisiin. Tärkein järvi on tietenkin Saimaa, josta noin tuhatkunta neliökilometriä kuuluu Etelä-Karjalaan. Muita suurehkoja järviä ovat Kivijärvi, Kuolimo, Simpele ja Pohjois-Karjalan rajalla Pyhäjärvi, monet kuuluja kirkkaudestaan ja muikustaan. Järvisyys Saimaan alueella on 46,7 %, Hiitolanjoen valuma-alueella 15,2 % ja Suomenlahteen laskevien jokivesistöjen osalta 5,2 %.

Veden laatu

Puunjalostusteollisuus (5 tehdasta) on alueen pahin yksittäinen saastuttaja. Vaikka päästöt ovat pienentyneet, ongelmat ovat yhä pahoja tehtaiden lähialueilla Eteläisellä-Saimaalla sekä Hiitolanjoessa. Osa vesistämme kuten Kuolimo, Simpelejärvi, Kivijärvi ja Kyläniemen pohjoispuoliset alueet Saimaasta ovat lähes luonnontilaisia.

Järjestö ja toimihenkilöt

Etelä-Karjalan Kalatalouskeskus on Etelä-Karjalan Maatalouskeskuksen yhteydessä toimiva alan neuvontajärjestö. Jäsenistö koostuu kalastuskunnista (211 kpl) ja kalastusseuroista (9 kpl). Kalataloustoimihenkilöinä ovat toimineet Jukka Parkkonen ja Vesa Tiitinen.

Kalatalousyhteisöt

Etelä-Karjalan alueella on kahdeksan kalastusaluetta ja 474 kalastuskuntaa. Kalastusalueiden toiminta on vakiintunut kalastuslain ja kalastusalueen ohjesäännön mukaiseksi. Kolme kalastusaluetta on saanut valmiiksi käyttö- ja hoitosuunnitelmat toimin-

tansa pohjaksi. Myös viidellä muulla kalastusalueella "kähösumat" ovat työn alla. Järjestäytyneitä kalastuskuntia on noin 300 kpl. Vielä järjestäytymättömien kalastuskuntien osuus vesipinta-alasta on kuitenkin vähäinen.

Kalatalous elinkeinona

Ammattikalastus

Ammattimainen kalastus on keskittynyt Etelä-Saimaalle, Simpelejärvelle ja Karjalan Pyhäjärvelle. Eteläisellä-Saimaalla harjoitetaan troolikalastusta (neljä trooliparia) ja vähäisessä määrin verkkokalastusta. Simpelejärvellä on kolme talvinuottakuntaa. Karjalan Pyhäjärvellä kalastetaan vähäisessä määrin verkoilla ja nuotilla. Toimialueen ammattikalastajien määrä on laskenut alle 20 johtuen muikkukadosta Etelä-Saimaalla ja Karjalan Pyhäjärvellä.

Luonnonravintolammikkokasvatus

Tuottajia alueellamme on 17 ja lammikkopinta-alaa on käytössä yli 60 ha. Kasvatettavat kalalajit ovat kuha, siika, harjus, hauki ja rapu. Tuotanto ei riitä vielä kattamaan kysyntää.

Muut

Onkilammikoita, savustamoita ja kalanvälittäjiä alueella on yhdeksän kappaletta.

Kalastus harrastuksena

Etelä-Karjala tarjoaa hyvät edellytykset virkistys- ja matkailukalastukselle laajoine ja vaihtelevine vesialueineen. Suurimpana ongelmana toiminnan kehittämiseksi on ollut vesien pirstoutuneisuudesta (vesialueen jaot) johtuvat heikko lupien saatavuus. Tätä tilannetta on pyritty helpottamaan yhtenäisten lupa-alueiden muodostamisella. Kalastusaluekohtainen tai vesistökohtainen yhteislupa on saatu aikaiseksi Parikkalan-Saaren-Uukuniemen kalastusalueella (17.000 ha), Kivijärvellä (6.100 ha), Haapavedellä (3.000 ha), Pien-Saimaalla (1.700 ha) ja Vuoksella (400 ha).

Kalavesien hoito ja seuranta

Istutustoiminta

Vuonna 1990 istutettiin kalanpoikasia Etelä-Karjalan Kalatalouskeskuksen alueella seuraavasti:

Laji	Ikäluokka	kpl
Harjus	1-kes.	33.330
hauki	esik.	17.368
Järvitaimen	mäti	17.350
Järvitaimen	1-v.	3.000
Järvitaimen	2-v.	54.627
Järvitaimen	3-v.	3.201
Järvitaimen	3-5 v.	501
Järvitaimen	4-6 v.	971
Kirjolhi	3-5 v.	1.600
Kuha	1-kes.	497.263
Muikku	hotta	10.000
Nieriä	4-5 v.	499
Purotaimen	1-v.	2.160
Rapu	1-kes.	13.002
Rapu	emot	2.675
Siika	1-kes.	334.880
Täplärapu	1-kes.	3.846

Istutukset on kustannettu kalastuskuntien ja yksityisten vesialueen omistajien varoilla sekä kalastuskortti- ja velvoitevaroilla ja kalanhoitomaksuilla.

Hoitoprojekti

Vuonna 1991 on käynnistynyt Lemmin kalavesien hoitoprojekti käsitteäen tehokalastukset, istutukset, koekalastukset ja seurannan vuosina 1991-96.

Kirjanpitokalastus

Kalakantoja ja istutusten onnistumista seurataan yli 100 kirjanpitokalastajan avulla.

Johtava kalastusbiologi Asko Niemi Kymen kalastuspiiri

KYMEN LÄÄNIN ISTUTUKSET JA NIIDEN TULOKSELLISUUS

Kymen läänin rannikkoalueella tärkeimmät istukaslajit ovat merilohi (Nevan kanta), meritaimen ja vaellussiika. Viime vuonna istutusten arvo oli 3,7 milj. mk. Puolet istutuksista kustannettiin valtion kalanviljelyvaroilla, velvoiteistutusten osuus oli 28 %, vesialueen omistajien 11 % ja kalastuskorttivarojen 11 %.

Sisävesialueella tärkeimmät hoitolajit ovat järvitaimen, planktonsiika ja kuha. Vuonna 1990 istutusten arvo oli 2,2 milj. mk. Kalastuskunnat kustansivat istutuksista n. 47 %, velvoitteiden osuus oli n. 30 %, kalastuskorttivarojen, valtion kalanviljelyvarojen ja muiden varojen osuus n. 24 %.

Nevanlohi

Nevanlohen vaelluspoikasia on viime vuosina istutettu Kymijokisuulle ja jokeen 200.000-300.000 kpl vuodessa. Istutettu nevanlohi antaa hyvän tuloksen, sillä saalis on parhaimmillaan yli 1.000 kg tuhatta istukasta kohti. Lohet pysyvät merivaelluksen aikana pääosin Suomenlahdella.

Kymijoen koskialueille (n. 50 ha) on vuodesta 1986 istutettu eri ikäisiä lohen jokipoikasia, lähinnä ruskuaispussipoikasia ja 1-vuotiaita. Ruskuaispussipoikasten istutukset ovat onnistuneet hyvin ja istutuskoskiin on saatu syntymään tiheitä lohenpoikaspopulaatioita. Myös 1-vuotiaiden istutukset näyttävät antavan hyviä tuloksia.

Meritaimen

Meritaimenen vaelluspoikasia istutetaan Kymen läänin rannikolle vuosittain n. 100.000 kpl, josta 60.000-70.000 Kymijoen vaikutusalueelle. Istutukset ovat tuottaneet saalista yli 600 kg/100 istukasta.

Vaellussiika

Kymen rannikon vaellussiikaistutuksia on viime vuosina voimakkaasti lisätty. Viiden viime vuoden aikana on istutettu vuosittain keskimäärin 400.000 kpl kesänvanhoja vaellussiikan poikasia. Siikaistutusten tuloksellisuudesta ei vielä ole tarkkoja tietoja käytettävissä. Muualta Suomenlahdelta saatujen alustavien tietojen mukaan vaellussiikaistutukset ovat antaneet hyviä tuloksia, yli 200 kg/1000 istukasta. Myös Kymijokeen nousevan vaellussiikan määrät ovat selvästi kasvaneet.

Järvitaimen

Järvitaimenen istutusmäärät ovat olleet luokkaa 100.000 kpl vuodessa. Istutusten tuloksellisuutta on seurattu merkintöjen ja kirjanpitokalastuksen avulla Etelä-Saimaalla. 1980-luvun puolivälin jälkeen tehdyt merkinnät ovat antaneet varsin huonoja säälistuloksia, 10-20 kg/1000 istukasta. Myös pitkäaikaiset kirjanpitokalastuksen tulokset osoittavat etteivät taimensaaliit huomattavista istutuksista huolimatta ole kasvaneet. Tilanne on sama suuressa osassa Vuoksen vesistöaluetta. Syitä ovat ainakin pitkään jatkunut muikkukato ja tehokas verkkopyynti jo heti istutusvuotena.

Planktonsiika

Vuotuiset planktonsiian istutusmäärät ovat olleet 400.000 -700.000 kpl. Etelä-Saimaalle on lähinnä velvoitevaroilla vuosina 1984-90 istutettu n. 1,2 milj. kesänvanhaa poikasta (72.000-279.000 kpl/a, 1,6-6,3 kpl/ha). Vielä 1980-luvun alussa vain muutama prosentti siikasaaliista oli planktonsiikoja. Istutusten vaikutuksesta on planktonsiikojen osuus tasaisesti noussut ja on nykyisin n. 30 % kalakantanäytteissä. Kirjanpitokalastuksen mukaan planktonsiikaistutukset ovat antaneet tulosta erityisesti Etelä-Saimaan eteläosassa jätevesien selvän vaikutuksen alueella.

Kuha

Kuhan istutusmäärät ovat kasvaneet voimakkaasti viljelyn laajentuessa. Vuonna 1985 istutettiin runsaat 10.000 kpl, mutta viime vuonna jo yli 600.000 kpl kesänvanhoja poikasia. Istutusten tuloksellisuudesta ei ole tietoa.

Johtava kalastusbiologi Jukka Muhonen
Hämeen kalastuspiiri

TULOSJOHTAMINEN KALATALOUSHALLINNOSSA

Kalataloushallinto ja tulosjohtamisen nykyvaihe

Kalataloushallinnon ylimmästä johdosta vastaa maa- ja metsätalousministeriön kalastus- ja metsästysosasto. Sen alaisena toimii 11 läänikohtaista kalastuspiiriä, jotka perustettiin kalastuslain uudistamisen yhteydessä v. 1983. Samalla luotiin kalastusaluejärjestelmä tehostamaan yhteistyötä kalavesillä. Kalastusalueet eivät kuulu hallintoon, mutta ne toimivat kalastuspiirien ohjauksessa ja valvonnassa. Hallinnon toiminnan tuloksellisuuden kannalta keskeisiä ovat myös ministeriön alainen Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos sekä valtionapua saavat alan järjestöt.

Maa- ja metsätalousministeriön suunnitelmien mukaan kalataloushallinnossa siirrytään virallisesti tulosjohtamiseen vasta vuonna 1995. Käytännössä tulosjohtamiseen siirrytään vähitellen, ja siirtyminen siihen on jo alkanut.

Ministeriö tulosohjaajana

Nykyisellään ministeriön ja kalastuspiirin suhteessa on kyse melko puhtaasti resurssi- ja normiohjauksesta: osasto antaa kalastuspiireille rahat ja ohjeet tiettyjen tehtävien hoitamiseen. Rahat on jo budjetissa hajautettu hyvin useille momenteille, joita käyttösuunnitelmat jaottelevat yhä pienempiin osiin. Eräät kalatalouteen kohdistettavat valtion tuet ovat jopa koko hallinnon ulottumattomissa (esim. sisävesien ammattikalastuksen rahoitus). Päätösvaltaa on monissa asioissa delegoitu piireille (esim. yleisen edun valvonta), mutta useat asiat päätetään edelleen keskitetysti ministeriössä (esim. kunnostukset, kotimaisen kalan käytön edistäminen). Kalastuspiirien toiminnan tavoitteet välittyvät ministeriölle esim. TTS:n, toimintasuunnitelman ja määrärahaesitysten välityksellä, mutta tavoitteista ei piirien ja MMM:n kesken sovita.

Keskeiset muutokset, joita tulosohjaukseen siirtyminen kalataloushallinnossa edellyttää, voidaan kiteyttää seuraavasti:

- Ministeriö ja kalastuspiirit selkiinnyttävät tavoitteitaan ja julkistavat ne
- Toimivaltaa ja vastuuta siirretään olennaisesti ministeriöstä kalastuspiireihin
- Ministeriö ei ohjaa kalastuspiirejä jakamalla markkoja eri tarkoituksiin, vaan neuvottelemalla toiminnan tavoitteista ja tuloksista
- Ministeriö ja kalastuspiirit sopivat tulostavoitteista ja niiden vaatimista voimavaroista, ja sitoutuvat niihin
- Myös voimavarojen käyttöä koskeva toimivalta annetaan kalastuspiireille ja erillisiä määrärahoja yhdistellään

- Kalastuspiirien henkilöstö saa mahdollisuuden tulos-
tavoitteen saavuttamiseen perustuvaan palkkioon

Kalastuspiiri tulosityksikkönä

Tulosohjaus edellyttää, että kalastuspiirillä on käsitys toimi-
alueensa kalatalouden nykytilasta ja siihen johtaneesta kehityk-
sestä, näkemys tulevaisuudesta ja selkeästi määritellyt tavoit-
teet. Tarvitaan siis strategista suunnittelua, jota useat kalas-
tuspiirit ovat jo tehneet.

Hämeen kalastuspiiri on määritellyt toiminta-ajatuksensa seuraa-
vasti:

Hämeen kalastuspiiri vastaa toimialueensa kalatalous-
hallinnosta ja kehittää kalataloutta tavoitteena kala-
vesien tuoton parantaminen, kalavarojen kestävä hyödyn-
täminen, kalastusmahdollisuuksien lisääminen ja koti-
maisen kalan käytön edistäminen

Keskeisimmät tulosalueet on määritelty seuraavasti:

- Toimialueen kalataloutta koskevat suunnittelu- ja ke-
hittämisprojektit
- Kalastusalueiden toiminnan ohjaus ja kehittäminen
- Yleisen kalatalousedun valvonta
- Alueellisen tietojärjestelmän kehittäminen ja tiedot-
taminen
- Kalastuslain toimeenpanotehtävät

Toimeenpanotehtäviin luetaan kalastuspiirille lain mukaan kuulu-
vat jatkuvat tehtävät:

- Kalatalousneuvonnan ohjaaminen
- Kalastuskuntien järjestäytyminen ja sääntöuudistus
- Kalastuslain mukaiset luvat, kiellot ja muut päätökset
- Pilkintämaksujen jako
- Kalastuspiiriasetuksen mukaisten rekisterien ylläpito
- kalastusta koskevien säännösten ja määräysten noudat-
tamisen valvonta ja virka-avun antaminen

Oleellista on, että kehittämis-, asiantuntija ja tietopalvelu-
tehtävät ovat saamassa yhä keskeisemmän osan kalastuspiirin toi-
minnassa.

Tavoitteiden saavuttamisen kannalta kalastusalueet ovat keskei-
sessä asemassa, ja niiden toimintamahdollisuuksia tulisi paran-
taa. Tuloksellinen toiminta edellyttää myös hallinnon, neuvonnan
ja tutkimuksen hedelmällistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä.

Tulosten saavuttaminen edellyttää myös, että kalastuspiirillä on
käytettävissään riittävät voimavarat. Nykyisellään rahat ovat
hajallaan useilla eri momenteilla ja niitä koskeva päätösvalta
on osin kalastuspiirin ulottumattomissa:

- 37.23 (alueellinen suunnittelu) **
- 37.25 (selvitykset)
- 37.41 (kortttivarat) *
- 37.42 (edistäminen)

- 37.45 (matkailu) **
- 37.77 (kunnostukset)
- ** = päätösvalta piirillä
- * = päätösvalta osin piirillä

Tulosohjauksen mukainen ratkaisu olisi, että kaikki em. rahat yhdistetään kehittämisrahaksi, jota kalastuspiiri voi käyttää suunnitteluun, kehittämistyöhön, pienimuotoiseen alueelliseen tutkimukseen ja valmiiden suunnitelmien ja hankkeiden toteuttamiseen.

Näkökohtia TUJO:n käyttöönotosta

Tulosjohtamisessa on hieman "herätysliikkeen" aineksia. Saattaa olla paikallaan, että hallintoa aika ajoin ravistellaan. Voi kuitenkin syntyä harha, ettei hallinnossa ennen tujoa olisi lainkaan kiinnitetty huomiota toiminnan tehokkuuteen ja taloudellisuuteen. Tulosjohtaminen ei tietenkään ratkaise kaikkia hallinnon ongelmia eikä kertarysäyksellä muuta kalataloushallintoa nykyistä tuloksellisemmaksi, taloudellisemmaksi ja vaikuttavammaksi.

Hyvää on se, että tujo pakottaa miettimään olemassaolon oikeutusta, tavoitteita ja toiminnan kustannuksia. Se tuo piirihallintoon lisää joustavuutta ja toimintavapautta mutta myös vastuuta. Keskitetystä ohjauksesta siirrytään alueelliseen kehittämiseen.

Suurimmat ongelmat liittynevät tulosten määrittelyyn ja mittamiseen. Kalataloushallinnolla on läänitason kalataloudessa melko pieni ohjausvaikutus ja runsaasti tehtäviä, joissa toiminnan vaikutus on välillinen tai epäsuora. Tulosten mittaamisessa vaarana on keskittyminen helposti mitattaviin asioihin, koska laadun ja vaikuttavuuden arviointi saattaa olla hankalaa.

Tulosjohtamiseen liittyy ilmiselvästi myös tavoite säästää valtion menoja ja supistaa hallintoa. Kalastuspiirien erityisenä ongelmana ovat valtionhallinnon supistamisvaatimukset tilanteessa, jossa päätösvaltaa ja tehtäviä lisätään ennen kuin alunperin suunniteltu henkilöstömäärä edes on saavutettu.

Johtopäätökset

- 1) Avainasemassa on MMM:N ja kalastuspiirien välinen tulosohjauskeskustelu, tavoitteista ja resursseista sopiminen.
- 2) Oleellista on päätösvaltan delegointi kalastuspiireihin etenkin rahan osalta - kehittämisrahan saaminen kalastuspiirien käyttöön.
- 3) Tuloksellisuuden mittaamista olisi kalataloushallinnossa kii-reesti ryhdyttävä selvittämään.
- 4) Koko alan tuloksellisuutta on parannettava lisäämällä neuvonnan, tutkimuksen ja hallinnon vuorovaikutusta, ja parantamalla kalastusalueiden asemaa.

Tutkija Kari Ruohonen
RKTL

TULOSJOHTAMINEN KALATALOUSTUTKIMUKSESSA

Tutkimus ja tulosohejaus: Jotakin uuttako?

Tutkimus ja tiee ovat perinteisesti toimineet "tulosohejaukse-ssa". Tutkijan tutkimustulokset joutuvat tieeeyhteisön kriittisen arvioinnin kohteeksi jo ennen niiden julkistamista ja vielä laajemmin julkistamisen jälkeen. Tulosohejausta on harras-tettu jossakin muodossa koko tieteen historian ajan.

Tutkimuslaitosten tulosohejaus ja kalatalous

Tulosohejaushankkeen lähtökohtana pidetään laitoksen toiminnan tavoitetta, jota perustellaan joillakin tarpeilla. Tavoitteen toteuttamiseksi laitoksen toiminta saa aikaan tuotoksia. Nämä edellyttävät tuotantopanoksia, jotka aiheuttavat kustannuksia. Kustannukset katetaan määrärahoilla.

Toiminnan tuloksellisuutta tarkastellaan suhteessa toiminnan tavoitteeseen. Tarkastelu kohdistuu sisäiseen ja ulkoiseen tuloksellisuuteen. Sisäisen tuloksellisuuden mittarit ovat tuot-tavuus ja taloudellisuus eli tuotoksen (suoritteiden) määrä tuo-tantopanosta kohti ja yhden suoritteiden tuottamisesta aiheutuneet kustannukset. Ulkoisen tuloksellisuuden mittari on vaikuttavuus, jota arvioidaan sen mukaan, kuinka hyvin toiminnan tuottamat vaikutukset vastaavat asetettuja tavoitteita ja niiden taustalla nähtyjä tarpeita.

Kalataloustutkimuksen osalta tavoitteet eivät ole vielä selvin-neet. RKTL:n tulosohejauksen mukaisen uuden toiminta- ja talous-suunnitelman strategisessa osassa määritellään kalantutkimuksen toiminta-ajatus: "Kalantutkimusosasto tekee kalataloutta kos-kevaa perus- ja tavoitetutkimusta alan sovellutusten pohjaksi sekä tuottaa tietoa kalavarojen kestäväksi hyödyntämiseksi". Tärkeimmiksi asiakkaiksi ja sidosryhmiksi todetaan ammatti- ja virkistyskalastajat sekä kalanviljelijät ja heidän järjestönsä, kalateollisuus ja kalakauppa järjestöineen, kalan kuluttajat sekä kalataloushallinto ja ympäristöhallinto.

Suoritteiden ja tuotantopanosten yhteydessä on erittäin vaikea lausua tässä vaiheessa mitään, koska suoritteiden mittaustapa ei ole selvillä. Tulosohejaukseen soveltuvan RKTL:n laskentatoimen kehittämiprojekti on jättänyt loppuraporttinsa.

Toiminnan tuloksen yhteys tarpeisiin ja tavoitteisiin tulisi selvittää. Menetelmäksi on esitetty ulkopuolisen evaluaation lisäämistä ja asiakaskyselyiden järjestämistä. Evaluaation on-gelmana on tieteellisen ja yhteiskunnallisen evaluaation suhde. Kumpaakin tarvitaan, mutta missä suhteessa?

Kalataloustutkimus on tällä hetkellä huonosti valmistautunut tu-losohjaukseen ja paljon selvitys- ja muuta työtä tarvitaan ennen

kuin tutkimusta voidaan edes käsitellä tulosohjauksen termein. Onko tämä edes toivottavaa, sillä tulosohjauksen aatemaailmaan liittyy eräitä tieteen perinteisten arvojen loukkauksia sekä tieteen ohjattavuuden ongelmia.

Mitattavuusongelma

Kalataloustutkimuksessa ei vielä tiedetä täsmällisesti mitä ovat tutkimuksen tuottamat suoritteet tai miten näitä suoritteita tulisi mitata. Mittaustapa ohjaa mittauksen kohteena olevaa toimintaa. Mittaustapaa pohdittaessa törmätään kysymykseen yhteiskunnallisen ja tieteellisen arvioinnin suhteesta. Ainakin osa kalataloustutkimuksesta on niin kiinteästi sidoksissa itse kalatalouteen, että elinkeinon ja "asiakkaiden" arviointi, jota nimittäin yhteiskunnalliseksi arvioinniksi, on vähintään yhtä tärkeää ellei tärkeämpääkin kuin tieteellinen arviointi.

Tutkijoiden piirissä vallitsee voimakas muutosvastarinta: halutaan olla "rauhassa" ja keskittyä tutkimuksen tekemiseen. Tuloksen mittaamisen ja seurannan vaatimien selvitysten laatimista pidetään tutkimuksen tuloksellisuutta vähentävänä tekijänä.

Ohjausongelma

Miksi tiede ja tutkimus tarvitsisi tulosohjausta? Eikä perinteinen tiedeyhteisön arviointi enää riitäkään? Vai onko kyse siitä, että perinteinen tiedeyhteisön arviointi ei ulotu valtion tutkimuslaitoksiin ja tästä syystä tarvitaan tulosohjausta?

Miten toiminnan tavoitteet ja niiden taustalla olevien tarpeiden tiedostaminen seuraa todellisuutta tapahtuvia muutoksia? Kalataloustutkimus ei ole tähän mennessä kyennyt seuraamaan kalataloudessa tapahtuneita muutoksia eikä muuttamaan riittävän nopeasti tutkimuksen painopisteitään muutosten mukaan. Tulosohjauksen ketjuna pidetään suhdetta ministeriö-tutkimuslaitos-tutkija. Kenen asiantuntemukseen luottaen resursseja koskevat päätökset tulisi tehdä?

Tulosohjauksessa korostetaan vapautta valita tapa tuloksen tekemiseen: tuloksen saavuttamisesta vastuussa oleva voi käyttää saamansa resurssin miten parhaaksi näkee. Todellisuudessa tämä vapaus ei voi kuitenkaan ulottua esimerkiksi henkilöstöpolitiikkaan, koska tutkimuslaitosten virat eivät ole määräaikaisia. Vaarana on lisäksi, että "hullut" kokeilut, jotka usein johtavat uuden luomiseen, jäävät kokonaan ilman rahoitusta, koska riski tuloksen suhteen on suuri.

Ohjaus edellyttää, että käytetty mittaustapa on oikea ja luotettava. Paitsi, että mittaustapa ohjaa toimintaa, se antaa mahdollisuuden vääriin johtopäätöksiin. Tästä palaudummekin luontevasti tutkijan, tiedemiehen perinteiseen rooliin: tutkija tietää mitä tulee tutkia, häntä ohjaa sammumaton tiedonjano. Miksi nyky-yhteiskunta haluaa välttämättä tarkastella tutkimusta liiketaloudellisesti. Eikö kyse ole enemmänkin tuotekehitystoiminnasta kuin tutkimuksesta?

Tulosjohtaminen ja -ohjaus sisältävät tieteenfilosofisesti tarkasteltuna vaarallisia piirteitä. Tutkijan työn edellytyksenä on riittävä itsenäisyys ja vapaus intresseistä. Tulosohtaus, ainakin huolettomasti toteutettuna, on ristiriidassa tämän kanssa. Tutkijasta on tulosjohtamisessa tulossa "haluttuja tuloksia taloudellisesti tuottava kone". Tiede on taiteen ohella kulttuurimme perusta, joten sen ei tarvitse olla taloudellista eikä tehokasta. Tulosohtaus aattaa vähentää tutkijoiden vapautta, joka taas on tieteen luovuuden ja innovaatioiden alkuvoima.

Ehkä ongelma onkin käsitteellinen. "Tutkimus" -käsitettä käytetään nyky-yhteiskunnassa kovin laajassa merkityksessä. Osa "tutkimuksesta", vieläpä varsin suuri osa, on sen kaltaista, että siltä on mielekästä, jopa välttämätöntä vaatia taloudellisuutta ja tehokkuutta. Tarkoitin tällä esim. erilaisen päätöksenteon pohjaksi tarvittavia selvityksiä.

Nykytilanne ja skenaario

Nykyinen kalataloustutkimus on resurssitutkimusta, jossa tutkijan asema määräytyy hänen käytettävissään olevien resurssien mukaan eikä hänen tuottamiensa tulosten mukaan. Valitettavan monelle tutkijalle käsitys tutkimisesta ei sisällä tutkimuksen julkaisemista. Tällaiselle tutkijalle riittää, että hän sai kerätä aineistoa, tehdä kokeita, viettää aikaansa järvellä koekalastuksissa jne. Tämä ei ole yksinomaan tutkijan vika. Tutkimusten seurannan puutteet ovat syynä siihen, että tutkimuksista ei kirjoiteta raportteja eikä niiden jakelusta käyttäjille huolehdita. Kytkennät ulkomaailmaan ovat heikot ja tutkimusrahoitusta voi saada ilman, että vanhat tutkimukset valmistuvat.

Tulevaisuudessa kalataloustutkimuksen resurssit (myös tutkijat) on jaettava uudelleen. Tätä ennen tarvitaan selkeät päämäärät ja tavoitteet maamme kalataloudelle. Tämä ei edellytä tulosohtaus-ta. Tavoite toteutuu lisäämällä tutkimuksen yhteyksiä yhteiskuntaan ja ulottamalla tieteen perinteidet toimintanormit myös kalataloustutkimukseen. Kalataloustutkimuksen tulee tehdä ainakin pääpiirteissään ero "selvitysten" ja "tutkimusten" välillä. Kaikkea ei voida ahtaa samaan muottiin.

**Vesioikeustuomari Seppo Räisänen
Itä-Suomen vesioikeus**

**KALATALOUDELLISTEN VELVOITTEIDEN JA MAKSUJEN MUOTOU-
TUMISEN PERUSTEET JA LAINUUDISTUKSEN VAIKUTUS NIIHIN**

Kalataloudellisten velvoitteiden ensimmäinen "vaihe" vesilain mukaisessa lupajärjestelmässä on edellytys, että hanke toteutetaan aiheuttamatta vältettävissä olevia vahinkoja (VL 2:3 §) ja määrätään tehtäväksi erilaisia toimia haitallisten vaikutusten vähentämiseksi (VL 10:24 ja 24 a §:t).

Tarkasteltaessa nykyisten varsinaisten kalataloudellisten velvoitteiden - hoitotoimet ja kalanhoitomaksu - sijaintia vesilaissa (VL 2:22 §) ja sisältöä on syytä peilata näitä aikaisempiin vesien käyttöä koskeviin säädöksiin. Keskeinen seikka on ollut kalastuksen ja vesistöä muuttavan rakentamisen keskinäinen suhde, mitä kuvataan oheisessa pelkistetyssä yhdistelmässä. Vielä vuoden 1962 alkuun saakka voimassa olleessa vesioikeuslaissa oli vain yksi pykälä, joka käsitteli jätevesiä. Kalastusta suojaavat velvoitteet ovat muotoutuneet kalastusintressin suojaamiseksi vesistön rakentamiselta.

Kalataloudellisten velvoitteiden muuttaminen säädöksissä ilmentää vesistöjen eri käyttömuotojen keskinäisen yhteiskunnallisen painoarvon muuttumista ja käytön vaikutusta vesistöön. Näiden seikkojen lisäksi velvoitteiden yksityiskohtainen sisältö riippuu käytännön mahdollisuuksista ehkäistä haittoja toimenpiteillä. Kalataloudellisten hoitotoimien, kuten istutusten ja istukastuotannon kehittely vaikuttavat siihen, mitä voidaan määrätä tehtäväksi hoitovelvoitteena.

Kalastuksen ja rakentamisen suhde vesilainsäädöksissä

Noudatettava säädös ja sen antamisaika	Kalastusedun turvaamista koskevat määräykset
1. Kalastusäytä v. 1865	Väylää ja kalan kulku ei saanut häiritä
2. Vesilaitosasetus v. 1868	Väylän sai sulkea kun kalan kulku turvattiin
3. Vesioikeuslaki v. 1902	Ei sanottavaa haittaa kalastukselle Lohi- ja siikajokia ei saanut sulkea Väylän sulkevaan patoon kalankulkutie Haitasta korvausta 150 %
4. VOL:n muutos v. 1934	Valtiolle oikeus säännöstellä vesistöä, vaikka seurauksena huomattava kalastushaitta

5. VOL:n muutos v. 1939 Myös siika- ja lohijokien sulkeminen mahdollista, kun rakentamishyöty huomattavasti suurempi kalastusedun menetykseen verrattuna. Vahingosta suoritettava täysi korvaus (100 %) Ei välttämättä kalatietä vaan sen sijasta maksu kalakannan suojelemiseksi valtiolle.
6. Vesilaki 1961 Vahinko korvattava
Kalakannan suojelemiseksi kalatie ja muut toimenpiteet
Jos kustannus kohtuuton tai toimi ei tarkoituksenmukainen, maksu valtiolle kalakannan suojelemiseksi
7. Vesilain muutos v. 1987 Maksulla riittävän runsas kalanis-
tutus tai muut tarpeelliset toimet

Osastopäällikkö Elina Lampi-Fagerholm
Kalatalouden keskusliitto

**KALATALOUDELLISTEN ORGANISAATIOIDEN MAHDOLLISUUDET
KALATALOUSEDUN VALVONTAAN VESILAIN JA KALASTUSLAIN
PERUSTEELLA**

1. Kalataloudelliset organisaatiot ja kalatalousedun valvonta

Kalataloudelliste organisaatiot tässä esityksessä

- kalastuskunta
- kalastusalueet
- kalatalousedun valvonta puhevallan käyttöä kalatalousedun puolesta (oikeusprosessissa)

Kalastuskunnan ja kalastusalueen mahdollisuudet ylipäättänsä käyttää puhevaltaa kalatalousetua valvoakseen ---> pohjautuvat kalastuslakiin

Kalastuskunta Kalastuskunnan tulee niiden asioiden osalta, jotka eivät kuulu kalastusaluehallinnon alaan tai viranomaisten käsiteltäviin, järjestää alueellaan kalastuksen harjoittaminen ja kalakannan hoito ottamalla huomioon, mitä kalastuslain 1 ja 2 §:ssä on säädetty. (KalL 48 §)

KalL 66.3 § (puhevalta rahakorvausten osalta)

KalL 66.3 §

Milloin korvausta tuomitaan tai määrätään maksettavaksi vahingosta, haitasta tai muusta edunmenetyksestä, joka luvattomasti tai laillisen luvan nojalla suoritetusta toimenpiteestä aiheutuu yhteiselle kalavedelle, siinä harjoitetulle kalastukselle tai kalakannan hoidolle, voidaan tällainen korvaus määrätä suoritettavaksi kalastuskunnalle käytettäväksi sanotun vahingollisen seurauksen ehkäisemistä tai vähentämistä tarkoittaviin tai muihin kalastuksen hyväksi suoritettaviin toimenpiteisiin.

---> lähinnä ajateltu vesioikeudellista lupahakemusasiaa

Aikaisemmin kalastuskunnan kohdalla ilmeni epäselvyyksiä korvausvaatimuksen esittämisoikeuden suhteen. Katsottiin, että koska kalastuskunta ei ole vesialueen omistaja, ei se voi esittää vesialueille aiheutuneiksi väitettyjen vahinkojen korvaamista koskevia vaatimuksia. Korvaukset suoritettiin jakokunnille, jotka käyttivät asiassa vesialueen omistajan puhevaltaa. Uuden kalastuslain 66 §:n 3 momentin säätämällä poistettiin lopullisesti puhevallan käyttöä koskeva epätietoisuus, jonka oikeuskäytäntökin oli jo itse asiassa ehtinyt poistaa.

Vaatiessaan rahakorvauksia kalastuskunnat käyttävät useimmiten puhevaltaa myös puhtaan kalatalousedun puolesta, koska rahakorvaukset voidaan määrätä käytettäväksi kalastuksen hyväksi suoritettaviin toimenpiteisiin ja vaikei tällaista määräystä olisi-

kaan niin useimmiten korvaus tai osa siitä joka tapauksessa käytetään erilaisiin kalastuksenhoidollisiin toimenpiteisiin, edellyttäen tietenkin, että tämä on perusteltua. Käytännössä vesioikeudet siis eivät läheskään aina sido kalastuskunnille määrätävien korvausten käyttötarkoitusta, vaikka kalastuslain 66 §:n 3 momenttia on myös siten tulkittu, että käyttötarkoituksen määrittäminen olisi aina tehtävä.

Kalastusalue Kalatalouden edistämistä ja muiden kalastuslain 1 §:ssä tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamista varten vesialueet jaetaan niiden omistussuhteista sekä kunnallisesta jaotuksesta riippumatta kalastusalueisiin. (Kall 3.2 §)

Kalastusalueen hallituksen tehtävänä on kalastuslain ja muiden voimassa olevien säännösten mukaisesti sekä kalastusalueen ohjesäännön määräykset huomioon ottaen: 5) edustaa kalastusaleutta ja käyttää sen puolesta puhevaltaa tuomioistuimessa ja viranomaisen luona. (Kall 77 §:n 5- kohta)

- kalastusalueen puhevallan käyttö nimenomaan vesioikeudellisessa hakemusasiassa --->

kalastusalueethan ottivat soveltuvin osin huolehtiakseen vanhan kalastuslain säännösten mukaisesti perustettujen kalastushoitoyhtymien tehtävistä. Kalastushoitoyhtymän puhevalta muuta kuin korvausta koskevalta osalta on ollut selvä. Puhevalta rahakorvausten osalta on sulkeutunut kokonaan pois. Tämän mukaisesti voidaan katsoa, että kalastusalueen puhevalta on ainakin yhtä laaja kuin kalastushoitoyhtymän.

Kalastusalueen a) Kall 64 §:n tilanteet ---> jos kalastuskunta on siirtänyt kaikki kalakannan hoitoa ja kalastuksen järjestämistä koskevat tehtävät kalastusalueelle, kalastusalue saattaisi olla oikeutettu käyttämään puhevaltaa myös rahakorvausten osalta, tämä riippuu kalastuskunnan antaman valtuutuksen laajuudesta eli siitä, millainen on siirtämistä tarkoittava kalastuskunnan päätös

b) vesialuekorvausten vaatiminen yleisvesialueen osalta

- puhevallan käyttöä pitäisin mahdollisena, lopputulos on kuitenkin avoin

- esim. Lappajärven ja Evijärven säännöstelypäätös (VEO 8.7.1987 nro 77/1986/2), jossa yleisveden kalatalousvahinkojen osalta vahingonkorvauksia vaativat mm. MMM, kalastuspiiri, Vimpelin kunta ja yleisveden hoitokunta.

- Lappajärven ja Evijärven säännöstelystä antamassaan päätöksessä vesioikeus toteaa, että kalastusoikeus yleisvesialueella ei lain mukaan ole kuulunut Suomen valtiolle. Sen ei myöskään ole voitu katsoa kuuluneen tai siirtyneen yleisvesialueeseen rajoittuneille kunnille tai kunnallisveden hoitokunnalle, vaikka oikeus

päättää muusta kuin koukkukalastuksesta ja valvoa kalastusta onkin niille kuulunut. Tämän vuoksi vesioikeus on katsonut, että yleisvesialueen osalta korvaukset on määrättävä niille henkilöille, jotka siellä ovat kalastusta harjoittaneet ja joille tällä kalastuksella on ollut huomattavaa merkitystä.

Kalatalousetu vesioikeusprosessissa

Valvottaessa hakemusasiassa kalatalousetua täytyy erottaa toisistaan yleisen ja yksityisen kalatalousedun valvominen. Yleisen kalatalousedun valvonta on nimenomaisesti säädetty kuuluvaksi maa- ja metsätalousministeriölle sekä kalastuspiireille (MMM 8 § 4- kohta ja KPiiriA 2 § 1- kohta). Yksityistä kalatalousetua valvovat kalastuskunnat ja vesialueen omistajat. Kalastusalue ei, nimenomaisen säännöksen puuttuessa, voi mielestäni valvoa yleistä kalatalousetua vesioikeusprosessissa.

Käytännössä kalastusalueet ja kalastuskunnat esittävät yleensä yksityistä kalatalousetua puoltavia yhteisiä vaatimuksia yhteisellä kirjelmällä. Vaikka yleensä yhdessä toimitaankin, niin kalastusalueella olisi kuitenkin periaatteessa mahdollisuus itsenäisesti käyttä puhevaltaa toimenpidevelvoitteiden osalta. Tällöin kalastusalue valvoo yksityistä etua kuten kalastuskuntakin. Yleistä sääntöä siitä, kumman, kalastuskunnan vaiko kalastusalueen vaatimuksille vesioikeus tällaisissa tapauksissa suuremman painon laittaa on mahdotonta antaa.

Vesilain korvausjärjestelmä kalatalousedun korvaamisen kannalta (rakentamisluvat, jäteveden johtamisluvat)

- kompensatiot
- korvaukset

- vesilain lähtökohtana on toimenpidevelvoitteen asettaminen luvansaajalle kalakannalle aiheutuvien vahinkojen vähentämiseksi sillä vesialueella, johon toimenpiteen vahingollinen vaikutus ulottuu ts. kalanhoitovelvoitteen määrääminen (VL 2:22.1 §)

- kalanhoitovelvoitteella voidaan kompensoida sekä yleiselle että yksityiselle edulle aiheutettavia vahinkoja

- jos kalakannan säilyttämiseksi tarkoitettujen toimenpiteiden suorittaminen aiheuttaisi niillä saavutettavaan hyötyyn verrattuna kohtuuttomia kustannuksia ... taikka kalanhoitovelvoitteen määräämistä ei muusta syytä ole pidettävä tarkoituksenmukaisena, rakentaja on määrättävä suorittamaan kalanhoitovelvoitteen tai sen osan asemesta siten krovattavan velvoitteen kohtuullisia kustannuksia vastaava maksu maa- ja metsätalousministeriölle käytettäväksi kalakannan suojelemista tarkoittavien toimenpiteiden suojelemista tarkoittavien toimenpiteiden toteuttamiseen ts. tämä kalanhoitomaksu on toissijainen kalanhoitovelvoitteeseen nähden (VL 2:22.3 §)

- HE:ssä vesilain muuttamisesta (266/1984) sanotaan, että kalanhoitovelvoiteta asetettaessa lähtökohtana on luvan saajan velvoittaminen kaikkiin niihin tarkoituksenmukaisiin kalakannan

säilyttämistä tarkoittaviin toimenpiteisiin, jotka eivät aiheuta saavutettavaan hyötyyn verrattuna kohtuuttomia kustannuksia
 - kalanhoitovelvoitteen ja kalanhoitomaksun asettamisen tavoitteena on aiheutuvan vahingon täysimääräinen kattaminen. Ellei näin käy, jäljelle jäävä vahinko on korvattava vesilain 11 luvun säännösten perusteella, joka siis tarkoittaa lopun vahingon korvaamista rahassa

- kalastuspiireissä on kiinnitetty huomiota siihen, että kalastuskunnat eivät ehkä hyvin hanakasti ole vaatimassa kalanhoitomaksua määrättäväksi, vaikka niillä siihen mahdollisuus olisikin ---> tähän on ainakin kaksi syytä: 1) kalanhoitovelvoitteen määrääminen on vesilain mukaan pääsääntö 2) laissa kalanhoitovelvoitetta koskevassa säännöksessä selväsanaisesti sanotaan, että toimenpiteisiin on ryhdyttävä sillä vesialueella, johon toimenpiteen vahingollinen vaikutus ulottuu.

- kalatalouden kannalta on erittäin tärkeää kiinnittää huomiota myös muihin lupaehtoihin, esim. päästörajoihin jätevesiasianssa

- edellä esitetystä voi päätellä, että puhevallan käyttäminen on kalataloudelle tärkeää, siitäkkin huolimatta, että lupahakemusasian käsittely tapahtuu viran puolesta

Virka-apu menettely

Virka-apumenettelyä koskeva säännös on VL 21 luvun 3 §

Jos joku panee toimeen yrityksen tai ryhtyy muuhun toimenpiteeseen vastoin tämän lain säännöksiä ... taikka laiminlyö lain tai sanottujen määräysten ... mukaisen velvollisuutensa ... , vesioikeus voi viranomaisen ilmoituksesta tai sen hakemuksesta, jonka oikeutta tai etua asia koskee, ..., käyttämällä uhkasakkoa tai sillä uhalla, että tekemättä jäänyt suoritetaan laiminlyöjän kustannuksella, määrätä oikaistavaksi sen, mitä oikeudettomasti on tehty tai laiminlyöty.

- tärkeä mahdollisuus, koska se on ainakin periaatteessa mahdollinen jo ennen kuin vahingot saavuttavat "rahakorvausasteen"

VL 1:15 §, vesistön muuttamiskielto

VL 1:19 §, vesistön pilaamiskielto

- toimenpide "voi aiheuttaa", toimenpiteestä "saattaa johtua"...

- oikeus hakemuksen tekemiseen määräytyy suoraan aineellisoikeudellisen säännöksen eli siis 21 luvun 3 §:n perusteella, toisin sanoen hakemuksen voi tehdä sekä kalastuskunta että kalastusalue

2. Esimerkkejä toimintamahdollisuuksista, tilanteista, joissa kalataloudellinen edunvalvonta on onnistunut

A. Turvetuotantoa koskevat virka-apuhakemukset: VYO:n päätös 12.6.1991 nro 112/1991 ---> koskee Kiiminkijokea, Pohjois-Suomen vesioikeuden päätös 11.9.1991 nro 68/91/2 (ei lainvoimainen) ---> koskee Siikajokea

- turvetuottajat määrättiin mm. hakemaan vesioikeuden lupaa toiminnalle

- vikra-apuhakemuksen tekivät kalastusalue ja kalastuskunta

16:27 §:ssä sanotaan mm., että asianosaisella on myös oikeus saada korvaus kuluistaan, milloin hänen on ollut tarpeen ryhtyä erityisiin toimenpiteisiin osoittaakseen, että hänelle aiheutuu yrityksestä vahinkoa, haittaa tai muuta edunmenetystä, vaikka milloin kulujen korvaamiseen on muutoin erityistä syytä. ---> vesioikeus määräsi oikeudenkäyntikulut korvattavaksi

- yksityisen kalatalousedun kannalta olisi tärkeää, jos vahingon aiheuttajan kanssa päästäisiin sopimukseen; ensisijaisena tarpeena olisi yhdessä hyväksytyjen vesiensuojelutoimenpiteiden aikaansaaminen sekä kohtuullisista korvauksista sopiminen (HUOM! Kompensatioista ei voida sopia yleistä kalatalousetua sitovasti)

- asioiden sopiminen -> edunvalvonnan rakentava lopputulos

- jos sopimusneuvotteluissa onnistutaan ja vesialueen omistajille voidaan esittää yksityisen kalatalousedun huomioon otettava sopimusmalli, ollaan edunvalvonnassa päästy rakentavaan lopputulokseen

B. Taalintehtaan väyläpäätös KHO:n päätös 1.2.1991 taltio 294

- KHO määräsi tällä kantelun johdosta tekemällään päätöksellä merenkulkuhallituksen julkisen kulkuväylän linjausta koskevan päätöksen purettavaksi, koska väylän vaikutusalueen kalastuskuntia ja ammattikalastajia ei oltu päätöstä tehtäessä hallintomenettelylain mukaisesti kuultu

- merenkulkuhallituksen tehtyä linjauspäätöksen silloinen tie- ja vesirakennushallitus hankkeen toteuttajan ominaisuudessa haki vesioikeudelta lupaa väylän rakentamisen johdosta tehtäviin ruoppauksiin ja läjityksiin ---> vesioikeus ratkaisi asian ainoastaan ruoppauksen osalta, toisin sanoen se ei ollut toimivaltainen lausumaan linjauksesta mitään eikä myöskään esim. määräämään korvauksia niistä vahingoista, joita aiheutui tässä tapauksessa talviliikenteistä väylää koskevan linjauksen tekemisestä luke-mattomien apajapaikkojen päälle, jolloin voi vain kuvitella min-kälaisia vahinkoja väylän käytöstä aiheutuu talvikalastukselle

- vesilaissa ei ole säännöksiä julkisen kulkuväylän perustamisesta eikä siten myöskään säännöksiä siitä, miten kalataloudelle aiheutuvat vahingot julkista kulkuväylää perustettaessa korvataan

- vesilaissa ei myöskään ole riittäviä säännöksiä siitä, miten ammattikalastajille väylän käytöstä aiheutuvat vahingot korvataan

---> Oikeusministeriössä on nyttemmin valmisteltu vesilain muutosehdotus, jolla mm. nämä edellä mainitut ongelmat korjautuisivat.

Johtava kalastusbiologi Kari Ranta-aho Turun kalastuspiiri

KALATALOUDEN KEHITTÄMISRAHA - TARPEET JA MAHDOL- LISUUDET

Aluepoliittisia erikoismäärärahoja sisältyy valtion budjettiin v. 1991 1,2 miljardia markkaa eli 0,8 % budjetin loppusummasta. Keskeisiä niistä ovat investointi-, käynnistys-, kehittämis- ja kuljetustuet (yhteensä 800 Mmk), läänin kehittämisraha, maaseudun pienyritystoiminnan rahoitus ja kehitysaluerahastolle osoitettu rahoitus. Aluepolitiikan tavoitteet ovat enimmiltään pysyneet ennallaan, mutta keinovalikoima on kehityksen myötä runsastunut. Tuoreissa muistioissa katsotaan jo, että koko maa pitäisi ottaa ohjelmallisen kehitystyön piiriin. Tästä on esimerkkinä sisäasiainministeriön Maaseudun kehittämishjelma, jossa tuodaan esille Suomen maaseutupolitiikan tavoitteet, strategiat ja keinot 1990-luvulla (SM:n kunta-aluekehitysosaston moniste 10, 1991).

Valtiontalouden säästämistarpeet ja hallinnon tehostamistarpeet tuntuvat jatkossa siten, että vähemmällä rahalla täytyy saada enemmän aikaan.

Kun pohditaan kalataloudessa harjoitettua rahoitus- ja tukipolitiikkaa voidaan em. viitaten ehkä kysyä olemmeko hukanneet paljon vai löysimmekö sen liian myöhään? Vasta nyt nimittäin me olemme astumassa sen kynnyksen yli, jota jo kalatalouden tavoittekomitea mietinnössään v. 1979 (Komiteamietintö 1979:4) osittain yritti. Mutta oman aikansa vanki oli myös ko. komitea. Valalla olleesta tulontasauspolitiikasta ollaan ehkä nyt siirtymässä integraatioprosessin myötä yhä enemmän elinkeinon omavaraiseen kehittämispolitiikkaan eli rakennepolitiikan muuttamiseen.

Hildén ja Mickwitz ovat osoittaneet, että kalatalouden tukeminen tuotteiden hintojen kautta on ollut omiaan lisäämään tuloeroja kalastajaväestön sisällä silakankalastuksessa. Samalla voimakas riippuvuus turkistaloudesta johti koko tuotekehitys- ja markkinointiajattelun hukkumiseen. Myös sisävesien kalastuksen kehittäminen unohdettiin. Tältä osin voidaan kysyä mitä kalastustulolailailla oikein pyrittiin aikaansaamaan ja mitä on aikaansaatu? Kalatalouden rakenne erityisesti silakankalastuksessa ei ole kyennyt sopeutumaan yhteiskunnan ja talouden muutoksiin. Turkistalouden kriisi hajoitti monen ammattikalastajan koko tulevaisuudenkuvan niin Suomenlahdella kuin muuallakin.

Kriiseistä on kuitenkin opittava oltiin sitten vaikka kuinka rähmällään kalatalouden emälaivan peräsimestä tai konehuoneesta. Omasta mielestäni me kalatalouden ammattilaiset olemme nyt vihdoin ottamassa tilaisuudesta vaarin ja siltä osin oppimassa - ainakin joksikin aikaa - läksymme. Vastaamatta jää olemmeko liian myöhään liikkeellä.

Nykytilanteessa teknologiset uutuudet, laatuun liittyvä tavoitteellisuus ja markkinoinnin sekä yrittäjäkoulutuksen lisääminen

voivat hyödyttää aiemmin kehityksestä jälkeenjääneitä alueita. Riippuu silti monesta tekijästä millaisiksi kalatalouden tuotantomahdollisuudet eri alueilla Suomessa muodostuvat: kalastajan - tai pikemminkin kalatalouden yrittäjän - kyvyistä (koulutuksesta, kekseliäisyydestä), terveydentilasta, paikallisista eroista luonnonoloissa, kalastuspinta-alasta (kalastusoikeuden laajuudesta), kalanviljely- ja kasvatuskapasiteetista, rahoitusmahdollisuuksista ja markkinakytkennästä.

Tähän asti kalastaja/kalankasvattaja on aina pyrkinyt lisäämään saalistaan/tuotantoaan kannattavuuden heikentyessä ja hintojen laskiessa. Nyt osa ymmärtää jo "taktikoida" ja panostaa laatuun enemmän kuin määrään. On myös ymmärretty, että tuotteen hinta syntyy markkinoilla ja kustannukset yrityksissä. Ajattelutavan muutos murtaa kalatalouden riippuvaisuutta vain yhden yritysmaailman kaavasta. Jonkinlainen henkinen helpotus on myös, että kalatalous "myytiin" jo aikoja sitten maatalouden vientitarpeen ja toisaalta tuonnin suojaamistarpeen nimissä. Meidän kilpailukykyämme on nyt vasta oivallettu ja onneksi purettavanamme ei ole sellaista tukipolitiikan viidakkoa kuin on asianlaita maataloudessa.

Kun puhutaan kalatalouden kehittämisrahasta on muistettava, että se on vain yksi monista julkisista rahoitusmuodoista mitä yhteiskunnalla on pienimuotoiselle yritystoiminnalle tarjottavana. Kalatalouden rahoitusmuodot (korkotukilainat, maaseutuelinkeinolain mukaiset avustukset ja KERA:n ja ennen myös KTM:n tukimuodot) edustavat lainarahaa ja tältä osin "riskitön" kehittämisraha voi osaltaan toimia monen merkittävän hankkeen starttirahana. Kalatalouden kehittämisrahan saama vastaanotto on ollut myönteinen ja maakunnista tulleet soitot ja monipuoliset hakemukset todistavat ko. rahoitustarpeen olemassaolosta.

Taustaksi kalatalouden kehittämisrahasta todettakoon, että monen kalastuspiirin toimialueella on valmistunut joko kalastuspiirin tahi eri projektiorganisaatioiden laatimia kalataloudellisia kehittämishankkeita, joiden toteuttamiseen ei kalatalouden budjetissa ole jostain syystä löytynyt tarkoituksenmukaista momenttia. Tällöin merkittävimmäksi kalataloudellisten kehittämishankkeiden rahoitusmuodoksi on usein muodostunut läänin kehittämisraha. Hallinnon häpeäksi oltiin siis menossa suuntaan, jossa kalatalousviranomaiselle kuuluvia hankkeita jatkuvasti rahoitettaisiin kalatalousbudjetin ulkopuolisin varoin. Ulkopuolisen rahoittajan näkemykset alan tarpeista ja kehittämisedellytyksistä ovat kuitenkin usein erilaiset kuin omamme ja erityisesti niukkuutta jaettaessa kasvaa pelko, että kalatalous pienenä e-linkeinoalana syrjäytetään.

Alkuperäinen tavoite kalastuspiirien näkökulmasta esiintuotuna on ollut, että ko. kehittämisrahalla rahoitettaisiin:

- kalatuotteiden tuotekehitystä
- kalan markkinoinnin tehostamista ja kalan kulutuksen lisäämiseen tähtääviä projekteja ja kampanjoita
- alueellisten kalataloussuunnitelmien tai kalatalouden kehittämishankkeiden toteuttamista
- kalastusmatkailun kehittämiseen tähtääviä projekteja
- kalastusalueiden toiminnan kehittämistä
- raputalouden kehittämishankkeita
- kalataloudellisten kunnostushankkeiden suunnittelua ja

toteuttamista

Jos tarkastellaan edellä mainittua listaa rahoitustarpeista voidaan todeta, että rahoituksen piiriin on toistaiseksi otettu vain hankkeet, jotka edistävät kotimaisen kalan käytön edistämistä. Jaossa oleva kehittämisraha on siis tavallaan korva-merkitty tuotekehityksen ja markkinoinnin edistämiseen. Tuki perustuu valtion tulo- ja menoarvion momenttiin 30.37.42 (kalastuksesta saatavan tulon vakaannuttaminen ja kotimaisen kalan käytön edistäminen).

On toki myönnettävä, että kotimaisen kalan käytön edistäminen on riippuvainen monesta muustakin tekijästä kuin tuotekehityksestä ja markkinoinnin osaamisesta. Tältä osin on mainittava mm. pyydystekniikan ja pyyntimenetelmien merkitys, kalasatamien kehittäminen, saaliin käsittely, keräily ja kuljetus sekä jatkojalostus. Näiden tekijöiden rahoittaminen palvelee myös merkittävästi kalan kulutuksen lisäämistä maassamme.

Edustan näkemystä, jonka mukaan kalatalouden kehittämisraha tulisi laajentaa koskettamaan myös muita kalatalouden sektoreita kuin vain perinteistä ammattikalastusta ja sen tuottaman saaliin talteenottoa. Perustelen näkemystäni seuraavasti:

Ensinnäkin kalatalouden yritystoimintaa on perinteisesti lähdetty suunnittelemaan resurssien tarpeista eikä asiakkaan tarpeiden tai markkinoiden pohjalta. Me tiedämme tänään, että kuluttajan tarpeiden tyydyttäminen on paljon muutakin kuin vain fyysisen lopputuotteen alasnieleminen. Muita palveluja on myös osattava kytkeä fyysisiin tuotteisiin (elämykset, reseptit, ym).

Palveluajattelu toisaalta johdattaa meidät käsittämään kalatalouden perusfilosofian paljon laajemmin kuin vain pelkkänä veden antimien talteenottona ja kauppaansaattamisella. Tämä tarkoittaa sitä, että myös raputalous ja kalastusmatkailua koskeva yritystoiminta (virkistyskalastuksen kehittäminen) tulee saattaa ko. rahoitusmuodon piiriin. Samoin muut edellä listaamani rahoituskohteet voidaan sisällyttää laajempaan kalataloudelliseen näkemykseen. Tosiasia on, että läänikohtaiset ja alueelliset erot luonnonoloissa ja asiakkaiden tarpeissa vaihtelevat voimakkaasti. Tämä on kalatalouden moniarvoisuutta, joka on huomioitava ja hyväksyttävä.

Kun siis puhutaan kehittämisrahan mahdollisuuksista elvyttää maamme kalataloutta tulee lähtökohdaksi ottaa paikalliset ja alueelliset tarpeet. Näköpiirissä on, että kunnat tulevaisuudessa entistä enemmän määrittelevät elinkeinopoliittiset tavoitteensa ja vastaavat myös pääosin niiden edistämisen edellyttämisestä rahoituksesta. Toisaalta kunnan elinkeinopolitiikkaa tulee tarvittaessa vauhdittaa alueellisella kehittämisrahalla, jolloin julkinen rahoituskanava myös kalatalouden osalta joutuu pohtimaan kriteerejä, joiden perusteella joko hyväksyy hankkeen tai hylkää sen. Kriteerit ovat takuulla toisenlaiset Joensuussa kuin Kustavissa. Ja näin pitääkin olla.

Kalatalouden mahdollisuudet rahoittaa oman alan kehittämishankkeita ovat kyllä rajalliset, mutta katsaus valtion tulo- ja menoarvioesitykseen valottaa kuitenkin asiaa. Meillä on periaatteessa tuotekehitykseen, neuvontaan ja kalatalouden suunnitte-

luun ja edistämiseen varattuja rahamomentteja useitakin. KehittämISRaha muodostettaisiin esimerkiksi seuraavista momenteista:

30.37.23	Alueellinen kalataloussuunnittelu ja kalatalouden kehittäminen	1.550.000 mk
30.37.42	Kalastuksesta saatavan tulon vakaannuttaminen ja kotimaisen kalan käytön edistäminen	33.000.000 mk
30.37.45	Kalastusmatkailun kehittäminen	3.000.000 mk
30.37.77	Kalataloudelliset rakentamis- ja kunnostushankkeet	3.100.000 mk

Yhteensä kokonaissumma on noin 40 Mmk. Rahan käyttökohteiden eriyttäminen on tietysti tarveharkinnan piirissä, mutta joka tapauksessa määrärahaa ei välttämättä etukäteen silputtaisi vain kapeita sektoreita edustaviin alamomentteihin. Tämä on yksi tulohajautuksen periaate.

Mitä tulevaisuus tuo tullessaan? Tiedossa on, että maaseutuelinkeinojen julkisessa rahoituksessa pyritään "yhden luukun" periaatteeseen niin paikallisella kuin aluetasolla. Hallinto nähdään esimerkiksi valtionalouden tarkastusviraston tarkastusmuistiossa liian pitkälle sektoroituneena ja valtion kehittämissuunnitelman määrärahoja moititaan päällekkäisyyksistä. Tarkastusviraston muistiossa esitetään kolme vaihtoehtoa avustusten myöntämisen tehostamiseksi: käyttökohteiden eriyttäminen, yhteistyön tehostaminen ja määrärahojen yhdistäminen. Käyttökohteiden eriyttämisellä tarkoitetaan sitä, että avustushakemukset jaetaan toimialan, toteutustavan tai hakijan mukaan. Päätöksen avustuksesta tekisi se hallinnonala, jolle hakemus lähinnä kuuluisi. Tämä sopisi kalataloushallinnolle. Tätä mallia pidetään kuitenkin joustamattomana. Toiseksi päällekkäisrahoituksesta aiheutuvia ongelmia voitaisiin poistaa parantamalla voimavarojen yhteiskäyttöä, mikä edellyttäisi keskushallinnossa tapahtuvan päätöksenteon hajauttamista aluehallintoviranomaisille. Kolmannessa vaihtoehdossa esitetään tukijärjestelmän yksinkertaistamista kokoamalla määrärahat joko yhden hallinnonalan tai joka tapauksessa harvempien hallinnonalojen päluokkiin. Muita määrärahoja voisi kerätä lakisääteisen läänin kehittämISRahan ympärille. Tätä viimeistä vaihtoehtoa tarkastusviraston muistio pitää parhaana.

Kuinka nopeasti ylläluetellut eri rahoitusmuotoja koskevat kordinointiesitykset etenevät valtionalinnossa on vaikea vastata. Maaseutuhallintoa ja maaseudun yritystoiminnan kehittämistä koskevat toimenpide-esitykset ovat kuitenkin meidän kaikkien tiedossa ja tältä osin on tietyllä varauksella suhtauduttava omiin mahdollisuuksiimme ohjata kalatalouden kehittämistoimenpiteitä paikallis- ja aluetasolla.

On kuitenkin syytä pitää pallo omissa käsissämme niin kauan kuin se vielä on mahdollista. Tulevaisuutta ajatellen on hyvä ehkä oppia myös joukkuepelin yksi perussääntö eli syöttöpeli.

Tutkija Sakari Kuikka
RKTL

TARVITAANKO KALASTUKSEN SÄÄTELYÄ?

1. Johdanto

Esitelmä koostuu kolmesta osasta. Ensimmäisessä osassa käsitellään yleisesti ohjausjärjestelmien merkitystä arvon muodostuksessa, toisessa osassa käsitellään lohen kalastuksen säätelyongelmia ja kolmannessa osassa käsitellään muikun kalastuksen säätelyä. Lisäksi lopussa käsitellään lyhyesti niitä muita mahdollisia ongelmia, joissa virkistyskalastuksen arvon kasvattaminen kalastuksen säätelyllä voisi olla perusteltua.

2. Ohjauksen merkitys

Jotta ohjauksella (esim. kalastuksen säätelyllä) olisi arvoa, tulee sillä voida vaikuttaa kohteena olevaan järjestelmään niin, että sen tuottavuus paranee. Jotta ohjaus olisi kannattavaa, tulisi tuottavuuden parantua iin paljon, että ohjauksen aiheuttamat kustannukset voidaan kattaa. Ohjauksen tehokkuuteen vaikuttaa keskeisesti se, kuinka helposti järjestelmää voidaan ohjata haluttuun suuntaan. Mikäli ohjauskyky on heikko, ei järjestelmää voida välttämättä muuttaa tavoitteen mukaiseen suuntaan. Kalatalousjärjestelmille on luonteenomaista niiden monimutkaisuus, minkä takia niiden ohjaaminenkin on vaikeaa. Useat toisiinsa vaikuttavat tekijät aiheuttavat yllätyksiä, eikä näiden tekijöiden keskeistä vuorovaikutusta ole useinkaan helppo todeta tutkimuksen keinoin ennen kuin järjestelmää on kerran yritetty muuttaa. Lisäksi kalatalousviranomaiselta puuttuu usein tehokkaat keinot järjestelmän ohjaamiseen. Tällöin myöskään laaditut suunnitelmat eivät välttämättä pysty kasvattamaan kalatalousjärjestelmän arvoa. Usein pienimuotoinen, mutta lain antamiin valtuuksiin perustuva ohjaaminen voi olla tehokkaampaa kuin suurimitaisiin suunnitelmiin perustuva, mutta tehoton järjestelmän ohjaus. Lisäksi kalatalousympäristö voi olla niin nopeasti muuttuva, ettei pitkäaikaisilla suunnitelmilla ole merkitystä tulevaisuudessa.

2. Lohen kalastuksen säätely

Tällä hetkellä Suomen akuutein ja ongelmallisoin säätelykohde lienee Pohjanlahden - Itämeren pääaltaan lohikannan säätely. Kansainvälisesti säätelyä hoidetaan tällä hetkellä kiintiöin, mutta kansallisella tasolla säätelyä on hoidettu aikarajoituksin. Mikäli Suomi aikoo pysyä kansainvälisesti tasavertaisessa neuvottelutilanteessa vastaisuudessa, on kiintiöinti pakko niveltää osaksi kansallista säätelyä. Kokonaiskiintiön seuraaminen on mahdotonta kalastajien ilmoituksiin perustuvan järjestelmän avulla, joten kiintiö olisi jaettava kalastajakohdaisesti. Tällöin toimivin ratkaisu olisi kalastajakohdainen vaihdettavissa oleva kiintiö (ITQ).

Lohen kalastuksen säätely ei ole riittävän tehokasta teknisin säätelymenetelmin (pyydysten määrän rajoittaminen, verkon silmään muuttaminen, ajallinen säätely), sillä kannan käyttäytyminen on liian monimutkaista ja vaikeasti ennustettavaa. Erityisesti Pohjanlahden tavallaan jokimainen muoto (lohi joutuu uimaan pitkän matkan rannikon suuntaisesti) ja rannikkokalastuksen tehokkuus vaikeuttavat kalastuksen säätelyä. Teknistä säätelyä on myös helppo kiertää uusilla kalastustavoilla. Koska kantojen säästämässä on pitkällä tähtäimellä kyse myös kalastajien eduista, olisi vastuu säätelyn lopputuloksista siirrettävä osittain kalastajien kannettavaksi. Tämä tehostaisi ja helpottaisi myös valvontaa.

3. Muikun kalastuksen säätely

Muikkukantojen voimakkaat vaihtelut asettavat selkeitä vaatimuksia kalastuksen järjestelylle. Tehokkaan kalastusjärjestelmän luominen edellyttää suuria investointeja, mutta tällöin riski taloudellisille menetyksille kasvaa suureksi. Lupapolitiikalla on tällöin keskeinen merkitys, joten sen rakentamisessa tulisi keskeisesti ottaa huomioon koko muikkutalouden kehittäminen. Järvikohtaiselle kiintiöinnille ei ole luotavissa tieteellisiä perusteita, mutta järvikohtainen suurin sallittu troolarimäärä saattaisi olla perusteltua, mikäli tavoitteeksi otetaan kannattavan yksikkösaalistason takaaminen kaikille kalastajille. Tällöin on kuitenkin huomioitava kansalaisten yhdenmukaisuuden periaate, eli että kaikilla kalastajilla tulisi olla samat mahdollisuudet kalastuksen harjoittamiseen. Lisäksi saattaa olla perusteltua, ettei yhteiskunta osallistu yrittäjän riskin pienentämiseen myöskään kalatalousalalla säätelemällä yrittäjien lukumäärää.

Dosentti Hannu Lehtonen
RKTL

VOIDAANKO JA KANNATTAAKO KALA- JA RAPUKANTOJA VAHVISTAA ISTUTUKSIN?

Kalaistutuksiin käytetään paljon aikaa ja rahaa. Kokonaisvaltaista laskelmaa siitä, saadaanko niistä vastaavaa hyötyä ei vielä ole esitetty. Tutkimuksiin perustuvia tietoja on olemassa melko runsaasti lohen, taimenen, kirjolohen ja Pohjois-Suomen sisävesien siian istutustuloksista, mutta tarpeeseen nähden aivan liian vähän mm. kuhan, hauen, harjuksen, ravun ja useiden siikakantojen osalta.

Istutusten tavoitteena Suomessa on yleensä

- 1) vahvistaa olemassaolevia kalakantoja,
- 2) kotiuttaa jokin uusi laji veteen,
- 3) pyrkiä petokalaistutuksin vähentämään ei-toivottujen kalojen määrää ja
- 4) istuttaa poikasia tai pyyntikokoisia kaloja kalastettavaksi tietäen, etteivät ne pysty lisääntymään luontaisesti ko. vedessä.

Mm. rapu-, siika-, hauki-, harjus- ja kuhaistutuksissa ensimmäisen ja toisen kohdan tarkoitukset lienevät yleisimpiä. Haukia ja kuhia istutetaan usein myös kolmannen kohdan tarkoituksessa. Lohi-, kirjolohi-, taimen- ja karppi-istutuksissa sensijaan viimeinen kohta vastanee parhaiten tavoitteita. Kalatalouspolitiikan yhtenä tavoitteena on kuitenkin myös varjella kantojen ja rotujen puhtautta. Istutukset sopivat tähän tarkoitukseen huonosti.

Kalaistutuksilla on Suomessa perinteitä jo yl sadan vuoden ajalta. Alkuvaiheissa istutus tapahtui etupäässä aikuisia kaloja tai mätiä vedestä toiseen siirtämällä. Mätiä opittiin myös varsin varhain hautomaan pikkupoikasiksi. Nykyisenkaltainen kesänvanhojen luonnonravinnolla kasvatettujen poikasten massaistutus on nuorta. Se alkoi 1960-luvulla ja laajeni nopeasti etenkin 1970-luvulla. Kaikessa istutustoiminnassa istutusmäärien mitoitus on perustunut enemmän arvauksiin kuin tutkimustuloksiin. Tuloksia on myös tulkittu monella tavoin eikä luonnonvaraisen lisääntymisen tuottamaa poikasmäärää ole läheskään aina osattu erottaa istutusten tuottamista poikasista.

Yleistoteamuksena voidaan havaita, että vastakuoriutuneiden poikasten istutukset epäonnistuvat säännönmukaisesti silloin, kun järvessä on oma luonnonvaraisesti lisääntyvä saman lajin kanta. Toisaalta istutus tuottaa usein tulosta tapauksissa, jolloin järvessä ei ole omaa luonnonvaraista kantaa. Hyvinä esimerkkeinä mainittakoon siian kotiutus Säkylän Pyhäjärveen, kuhan kotiutus useaan eteläsuomalaiseen järveen ja ravun levinneisyysalueen siirtäminen Etelä-Suomesta Lappiin saakka. Onnistuneet esimerkit ovat lisänneet innostusta ja uskoa vastakuoriutuneiden poikasten istutuksiin myös sellaisissa vesissä, joissa on luonnonvaraisia kantoja. Nykyisen tiedon mukaan tälle uskalle ei kuitenkaan ole perusteita.

Jatkokasvatetuilla poikasilla (Suomessa lohensukuisia petokaloja lukuunottamatta useimmiten kesänvanhoja poikasia) istutustulokset vaihtelevat nollasta useaan sataan kiloon tuhatta istutettua poikasta kohden. Istutustuloksen vaihtelu ei useinkaan ole eri järvien välillä sen suurempi kuin samassa järvestä eri istutuserien osalta. Samassakin järvestä istutustulosten vaihtelu voi olla monikymmenkertainen. On siis mahdotonta määrittää jotta-in järvi-kohtaista vakioistutustulosta, johon perustuen istutusmäärät voitaisiin mitoittaa. Mitoituksessa on otettava huomioon istutukseen vaikuttavat tärkeimmät tekijät. Kesänvanhojen poikasten istutusten tulokset ovat olleet vaihtelevia. Eräissä järvissä saaliit eivät istutuksista huolimatta ole kasvaneet ja ainakin muutamissa järvissä istutetun lajin saalis on jopa pienentynyt. Toisaalta on monia suuriakin järviä, joissa esimerkiksi siikasaalis on istutusten ansiosta moninkertaistunut. Tärkein kesänvanhojen poikasten istutustulokseen vaikuttava tekijä on järvestä oleva kyseisen kalakannan koko. Ihminen lisää istuttamalla kannan tiheyttä ja vähentää sitä kalastamalla. Istutukset ja kalastuksen järjestely kulkevat siten käsi kädessä. Istutuksia ei kannata tehdä, mikäli järven ko. lajin luontainen kanta on runsas ja ayksilöiden kasvunopeus heikko. Istutuksinkin ylläpidetyssä kalakannassa istutustulos hiekkenee kannan tiheyden kasvaessa.

Pohjois-Amerikassa on havaittu hauen istutustuloksen olevan riippuvainen paitsi istutustiheydestä myös istutuspaikalla olevien suojaavien kasvien tiheydestä. Mitä parempi suoja poikasille tarjoutuu sitä runsaampi saalis istutuksista on saatu. Samaa voidaan soveltaa myös muihin lajeihin. Sopivien syönnösalueiden ja ravinnon määrä suhteessa lisääntymisalueiden määrään ratkaisee istutustoiminnan kannattavuuden.

Istutuksilla voidaan saada olosuhteista, istutusmateriaalista ja istuttajasta riippuen vaikka minkälaisia tuloksia. Yleisenä piirteenä voidaan kuitenkin pitää sitä, että tulokset ovat tunteet parhaan tuloksen tapauksissa, joissa kyseistä lajia ei esiinny vedessä ennestään tai lisääntyminen ei kutualueiden puutteessa riitä tuottamaan riittävästi poikasia ravintovaroihin nähden. Sangen tuore esimerkki tästä on mm. siikasaaliiden kasvu Suomenlahdella laajojen istutusten käynnistyttyä. Oikein suunniteltujen ja oikeaan veteen suoritettujen istutusten voidaan sanoa olevan miltei aina kannattavia. Tarvitaan kuitenkin nykyistä enemmän tutkimustietoa ennen istutuksia. Sitä onneksi karttuu jatkuvasti. Tutkimustiedon kautta voimme poistaa tuloksettomien istutusten määrää ja istutustoiminnasta saatavaa hyötyä kalataloudelle.

Dosentti Antti Soivio
RKTL

KALANPOIKASTEN LAADUN MUUTOKSET 1980-LUVULLA

Seuraavassa kalanpoikasella ymmärretään tuotettua istukasta. Suurin osa kannanotoista perustuu tutkimustuloksiin ja täydennys on + MUTU tietämystä. 1980 on useassakin mielessä eräänlainen taitekohta: KOHOn saneltua jokiyhtiöiden (Kemijoki Oy ja Pohjolan Voima Oy) hoitovelvoitteen lisääntyivät vuotuiset istutusmäärät hetkessä kaksinkertaisiksi ja Norjan viennin vetäessä lohen istukasviljely oli huipussaan. 1990 luvulla on tilanne "normalisoitunut".

Kaikille istukkaille on tärkeää kasvun jatkuminen mahdollisimman pian vapautuksen jälkeen ja poikasen kyky välttää predaatiota. Syöti on merkinä hyvästä kunnosta ja toisaalta varmentaa sen säilymistä. Erityisen tärkeää istutuksen jälkeisen syönnin aloittaminen on syysistukkaille, muttei merkityksetön keväisillekään.

Lohi

Istukkaan monimikoko, 14 cm, perustuu Carlin merkein saatuihin saalistuloksiin. Jokiyhtiöiden velvoitteessa KOHO otti tämän istukaskoon rajakooksi, lisäten laatumääritteet "vaellusikäinen" ja terve. Vaellusikä on melko yleisesti tulkittu kahdeksi laitosvuodeksi.

Istutettiin tiukasti 10 °C vedenlämpöön keväällä, nyt lipsuttu jo paljon kylmempiin aloitusvesiin, jotta vältettäisiin liian lämpimät istutukset. Ns. hulluina vuosina, vuosikymmenen lopulla, kuljetuskapasiteetti oli riittämätön ja istutukset liukuivat molemmista päistä.

Tuotantorutiini on muuttunut, "kehittynyt", vuosikymmenen kuluessa ja uudempaan tutkimukseen perustuva istukkaan laadun tavoitteellinen muuttaminen viljelytoimin jatkuu. Tavoitteet ovat tällä hetkellä: Hyvä saalistulos, vaellushaluinen, myöhään sukukypsyvä ja siis "kokonaisedullinen". Myös istutus- ja kuljetustoimiin suhtaudutaan kehitysmielisesti.

Järvilohen kohdalla tuotantovaikeudet ja tavoitteet ovat merilohen viljelystä vielä puoli vuosikymmentä jäljessä.

Taimen

Meritaimenen poikastuotanto lienee riittävää. Vaelluskaloille asetettavista istukasvaatimuksista ei ainakaan vaellushalukkuus aina toteudu. Asiaa on yritetty korjata viivästetyillä istutuksilla, mutta parannus tulisi löytää viljelyrutiinista. Perinteisesti taimen istutetaan lohen jälkeen, vaikka se luonnossa tuntuu vaeltavan ennen lohta!

Järvitaimenen istukkaiden laadussa on suuria vaihteluita. Ongelmat löytyvät lähinnä istukkaiden vaellushalukkuudesta.

Tammukka

Viljellään pienessä mittakaavassa, laatuvaatimuksia ei ole asetettu.

Harjus

Tuotanto siellä täällä ympäri maata, lähinnä vapaa-ajan kalastuksen tarpeiden tyydyttämiseen. Tuotantorutiinissa paikallisia eroja, istukaslaadulle ei asetettu vaatimuksia.

Kuha

Ennen oli hintasuositusten minimi 4 cm, nyt 5 cm, Eräissä velvoitteissa kokoraja on asetettu 8 cm:ksi. Lammikko tuottaa 6 cm kalaa 2.000 kpl ja 4 cm kalaa 40.000 kpl. Tuoton on siis saatanut valita, sillä vasta viime vuosina on kysyntä alittanut tarjonnan. Kuljetuskoe- ja istutustulokset tukevat käsitystä ison, > 8 cm poikasten ylivertaisuudesta. Tulisi istuttaa samankäistä luonnonpoikasta suurempana. Taitekohta on yleensä n. elokuun puolivälissä.

Siika

Varsinaisia koko- tai laaturajoja ei siiallekaan ole vielä asetettu. Biologisesti suosittelen samaa kuin kuhille; istukkaan oltava > kuin luonnonkalan. Tärkeää menestymiselle on kasvun jatkuminen istutuksen jälkeen, kuten kuhallakin.

Toutain

Tuotetaan luonnonravintolammikossa yksikesäiseksi istukkaaksi. Viljelyrutiini on pääosin kehittynyt 1980-luvulla. Laatuvaatimuksia ei ole asetettu.

Kalamiehet ry
PL 5, 80101 Joensuu
973-25281